

BRANKA VIKIĆ-BELANČIĆ

ISTRAŽIVANJA U VINKOVCIMA 1966. GODINE

Arheološka sondiranja i iskopavanja koja su započeta u jesen 1966. god. na terenu dječjeg igrališta u ulici Vladimira Nazora (lokalitet 1) i sa zapadne strane ulaza nove pošte u Reljkovićevoj ulici (lokalitet 2) zapravo su prva etapa sistematskih istraživanja koja su predviđena na tlu Vinkovaca, antičkih Cibala, od strane Gradskog muzeja i Općinske skupštine.

Naime, uže i šire područje Vinkovaca obiluje arheološkim nalazima, osobito iz rimskog carskog razdoblja¹, a da nijedan od ranije otkrivenih antičkih arhitektonskih objekata nije sačuvan niti o njima postoji detaljnija tehnička dokumentacija. Stoga se sistematska istraživanja i iskopavanja nameću kao akutna potreba, jer će inače suvremenom izgradnjom biti potpuno uništena antička jezgra grada.

Lokalitet 1

Spomenuto igralište u ul. Vladimira Nazora odabrano je za iskop jer je teren slobodan i vlasništvo općine, a osim toga ono se nalazi u neposrednoj blizini nove pošte, gdje su ranije, prilikom kopanja temelja, otkriveni ostaci od nekoliko rimskih zidova, taraca i hipokausta (sl. 1). Isto tako je u neposrednoj blizini parcela brodske imovinske općine², na kojoj je nađeno dosta antičkog materijala i to: plastike, metalnih predmeta i keramike. Kako o ovim nalazima u okolici igrališta ne postoji nikakva tehnička dokumentacija, a izjave su očevidaca bile nekad i posve oprečne, započeti su arheološki radovi prvo sondama, a tek kasnije se prešlo na iskopavanje sistemom blokova³.

U sjeveroistočnom dijelu igrališta iskolčeno je pet sondi (A—E), veličine 4 m × 2 m, koje su usmjerene u pravcu istok—zapad i sjever—jug.

¹ J. Brunšmid, *Colonia Aurelia Cibalae*. Vjesnik HAD (n. s.) VII, 1902, str. 117. Kameni spomenici, 1904—1911, br. 18, 29, 225, 229, 269, 279, 294, 302, 310 i dr.; J. Korda, *Tragom prošlosti Vinkovaca, 1960.* — *Tragom limesa od Vukovara do Iloka s osobitim obzirom na Cibalae*. Limes u Jugoslaviji, 1961, str. 59.

² Otkrivena su i dva zlatna novca careva Krispa i Konstancija II. Arhiv Arheološkog muzeja u Zagrebu, 1901, br. 24/3.

³ Radovima su rukovodili autor članka i Vesna Svetek, tadašnji kustos muzeja u Vinkovcima. Zahvaljujem se kolegici Svetek što mi je prepustila objavu iskopavanja.

Sve su sonde do dubine od oko 1 m (a sonda B do 1,20 m), sadržavale izmješšan rimski i recentni nasip, a tek se na toj dubini ušlo u čiste rimske slojeve. Oni su obilovali građevnim grupom od uništene arhitekture — kamen, građevna i krovna opeka, izolaciona i hipokaustična opeka, glineni segmenti od stupova, komadi taraca, žbuke, paljevine i dr. Među ovim materijalom bilo je dosta ulomaka keramike, nešto stakla, koštanih predmeta (igle oplata), po koji predmet od željeza (dlijeto, noževi, čavli i šilo), te dosta životinjskih kostiju.

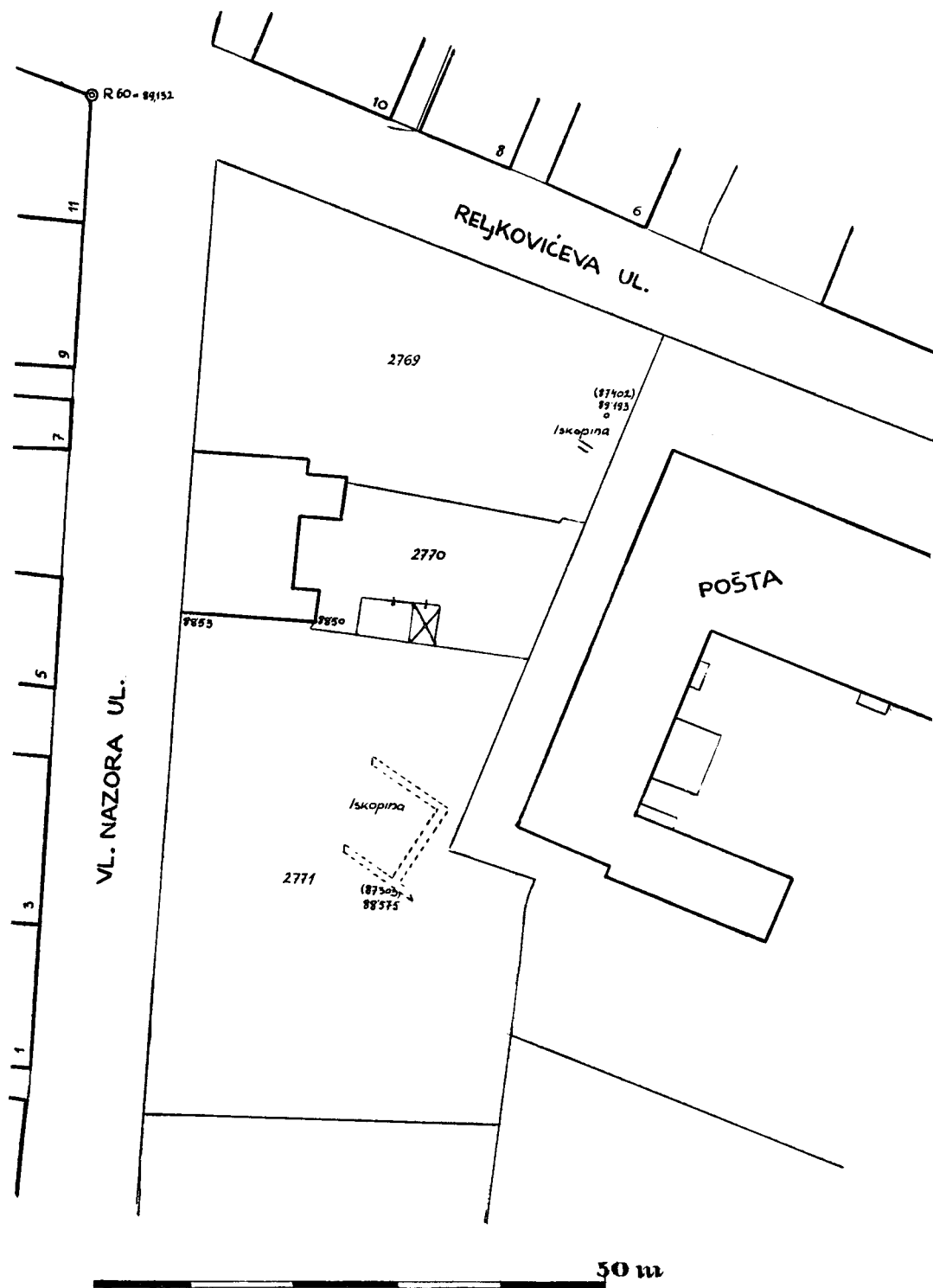
Sonda B je u sjevernom dijelu dala mnoštvo urušene građevne opeke (seskvi-pedal), što je indiciralo blizinu zidova. U južnom dijelu sonde D, na dubini od 80 cm, pojavila se veća količina tegula s uzvraćenim rubom, horizontalno položenih na rasponu od oko 2 m², koje su vjerojatno pripadale urušenoj krovnoj konstrukciji (ispod i oko njih dosta paljevine od drva).

Sve je to govorilo o ostacima jedne građevine, na čije se je tragove naišlo u sondi C, koja je ležala u smjeru sjever—jug, oko 2 m od ograde pošte, a svega nekoliko metara zapadnije od ranije spomenutih zidova, otkrivenih na njenu terenu.

Nakon oslobađanja ugla temeljnih zidova u sondi C i njenu južnom produžetku (sonda E) (tab. I, 1) nastavljen je rad sistemom blokova. Blokovi su iskolčeni sa zapadne strane sonde C i E u dva niza, a u veličini od 5 m × 5 m. Od toga su potpuno istraženi blokovi I i II, a djelomično blokovi III, IV i V. Time je ispitana površina od 130 m² a 260 m³, jer se na 2 m dubine u sondama i blokovima ušlo u sloj sterilne gline.

Otkriveni dio arhitekture predstavlja jednu prostoriju većih dimenzija — širine 7,70 m, a dužine od preko 8 m, jer zapadna strana predviđenim iskopom nije definirana (tab. I, 2). S njene istočne strane nadovezuje se druga prostorija, koja je iste širine, ali kako nestaje pod ogradom pošte, mogla je zasad biti oslobođena u dužini od svega 2 m (tab. II, 1 i sl. 2).

Temelji arhitekture leže na dubini od 1,30 m i ukopani su u žutu glinu. Građeni su od poluobrađenih, više pločastih kamenova, slaganih na redove, ali vezanih s puno žbuke, tako da se tekstura temelja jedva nazire. Sami zidovi su sačuvani iznad temelja svega u visini od 40 cm—50 cm. Donji dio im je od kamena (25 cm), zatim su poravnani debljim slojem žbuke (tab. II, 2), na koju je slagana opeka u redove bilo po široj ili dužoj strani. Široki su 70—75 cm. Opeke su gotovo sve istih dimenzija (41 cm × 29 cm), debljine 6 cm, a povezane su dosta kompaktnom žbukom žućkastobijele boje (tab. III, 1 i sl. 3, tekst). Na zapadnom kraju sjevernog zida prostorije vidljiv je oštećeni pilastar (širine 40 cm, visine 60 cm), koji je vjerojatno flankirao vrata (tab. III, 2). Kako zapadni dio prostorije, a time i njen sjeverozapadni ugao, nije definiran, ostaje ovo zasad samo pretpostavka. U sjeverozapadnom dijelu otkriven je dio poda prostorije na rasponu od 3,50 m × 1,50 m, a na dubini od 1,35 m (vidi istu sliku). Pod se sastoji od tri sloja: na naboj od ilovače koso je položena lomljena opeka, mjestimično složena na riblju kost (debljina 35 cm); zatim je na nju stavljen 20 cm debeo sloj kamena lomljenjaka, raznih veličina (srednji i manji); sve je pokrivo slojem sivkastožućkaste žbuke s puno vapna i agregata (debljina 4 cm) (tab. IV, 1). U pro-

1. Situacioni plan nalazišta istraženih 1966. god. u Vinkovcima

storiji 2, koja leži istočnije i nestaje pod ogradom Pošte nađen je također pod, koji se sastoji od 30 cm debelog sloja šljunka. Kako je vezivna žbuka posve rastočena, šljunak se rasipa (tab. IV, 2). S obzirom na kvalitetu poda možda se samo radi o podlozi za pravi pod ili o dvorišnom prostoru.

U slojevima od 1,20 m—1,40 m, a u blizini samih zidova prostorije 1, nađeno je dosta fragmenata raznobojne kamene oplata — sivkastobijele, sivkastožute, sivozelenkaste, žućkaste i crvenkaste — od kojih neki imaju rubnu profilaciju, a na drugim se vide tragovi bijele ili ružičaste izolacione žbuke kojom su bili povezani uz plohu zida. Debljina ovih oplata varira od 23 mm—35 mm, a najveći fragment ima dimenzije 34 cm × 29 cm. Po kvaliteti su različiti, te pripadaju mramornim brečama, polumramoru ili škrljajcima⁴.

Pored kvalitetne oplata na zidovima građevina je morala imati i stupove. Nađen je veći broj segmenata od tambura, debljine 10 cm a radijusa 9 cm, 19 cm, 21 cm i 22 cm. Tragovi žbuke na njima pokazuju da su stupovi bili ožbukani i vjerojatno oslikani, kako se to običavalo činiti u kasnocarsko doba (imitacija mramora)⁵.

Otkriven je i fragment mramornog kapitela korintskog stila, koji je fino modeliran i vjerojatno pripada starijoj građevnoj fazi (20 cm × 15 cm) (tab. V, 1). Dio dekorativnog mramornog vijenca s profilacijom, dopunjuje sliku njene bogate opreme (33 cm × 10 cm) (tab. V, 2).

Kako smo već spomenuli, u svim slojevima javlja se velika množina opeka, od kojih neke imaju utisnut ili ugreben ukras funkcionalnog karaktera, kako bi žbuka bolje prionula. Od motiva su zastupljeni: koncentrični krugovi i polukrugovi, dijagonalne dublje i plice brazde okomite i unakrsne, zatim valovnice, spirale, pletenice, šapice i nizovi utisnutih kružnica (tab. VI, a—d).

Izgled i sadržaj obiju prostorija najbolje govore o devastaciji ovog objekta, jer su zidovi srušeni gotovo do temelja, a rušenje gornjih njihovih djelova i krova prouzročilo je uništenje masivnog poda. Pustošenje i tragovi požara vidljivi su i na profilima iskopa, gdje ima dosta paljevine, a isto tako i na građevnom materijalu — slomljena i ponekad usitnjena i nagorena opeka, izmrvljen kamen, grumeni žbuke, izlomljena oplata, pougljenjeno drvo i dr.

Iako na dosad otkrivenim dijelovima arhitekture lokaliteta 1 nije moguće pouzdano utvrditi građevne faze, ipak materijal govori o dva vremenska horizonta

⁴ Analizu materijala je izvršio geolog ing. Gruje Čangradac iz Beograda. Po njegovu mišljenju žućkasti kamen sa sivim zrnatim primjesama je škrljasti granit, koji najvjerojatnije potječe iz Bosne s planine Motajice ili Cera. Fragment oplata sa crvenim žilicama je mramorna breča cementirana hematitskim cementnim vezivom, koja vodi porijeklo iz trijaskih formacija šireg područja Banjaluke (možda Ozren ili Konjuh), no djelomično podsjeća i na dečanske breče. Prema analizama stručnjaka Geološko-paleontološkog muzeja mr. geologije I.

Crnolatca i dr. Ante Milana oplata od bjelkastog vapnenca prošaranog crvenkastim žilicama potječe iz sjeverne Hrvatske, sivkasta oplata crvenkasto marmorizirana je od kristaliničnog vapnenca (trijas) iz sjeverne Hrvatske, bijeložućkasta sa sivim zrcima je od gnajsganita Slavonskog gorja, dok oplata od bijeložućkastog mramora ne potječe s područja Hrvatske.

⁵ Npr. stupovi na forumu u Varaždinskim Toplicama, stupovi otkriveni u Osijeku, Mitrovici i dr.

ili barem o relativno dugom trajanju života, za vrijeme kojeg je neminovno moralo doći i do nekih preinaka, adaptacija, popravaka, a možda i do promjena u dispoziciji prostora. O tome će svakako dati jasniju sliku tek dalja istraživanja na tom lokalitetu⁶.

Zasad se moraju iskoristiti oni podaci koje pruža arheološki materijal otkriven unutar i izvan arhitekture. Iako nije nađen nijedan značajniji spomenik niti novac ili natpis, mnoštvo ulomaka keramike može pomoći pri okvirnom vremenskom određivanju ovog nalazišta.

Kao sva naseobinska keramika tako je i keramika s lokaliteta 1 vrlo fragmentarna i raznovrsna. I pored pažljivog odvajanja i sortiranja prema slojevima nije se mogla utvrditi pouzdana stratigrafija jer su slojevi do 1 m ispremiješani s recentnim materijalom, a oni niži su zbog pustošenja također poremećeni. Stoga smo se prije svega morali poslužiti metodom tipološkog i faktološkog određivanja, koje mogu pomoći samo za okvirnu dataciju.

Od keramičkih vrsta zastupljene su slijedeće:

1. sigilata («terra sigilata»), bolje i slabije kvalitete;
2. firnisana keramika;
3. obojena keramika;
4. siva i crna keramika (glačana, facetirana, dimljena i grafitirana);
5. keramika grube fature;
6. žuta, crvena i smeđa kućna keramika;
7. ocaklena keramika (s olovnom glazurom).

Od oblika se najviše javljaju: lonci, tanjuri, zdjele, zdjelice, vrčevi i vrčići, a zatim amfore, doliji, traonici (Reibschale), kadionice, te jedna vedrica, koja je rađena prema metalnim uzorima.

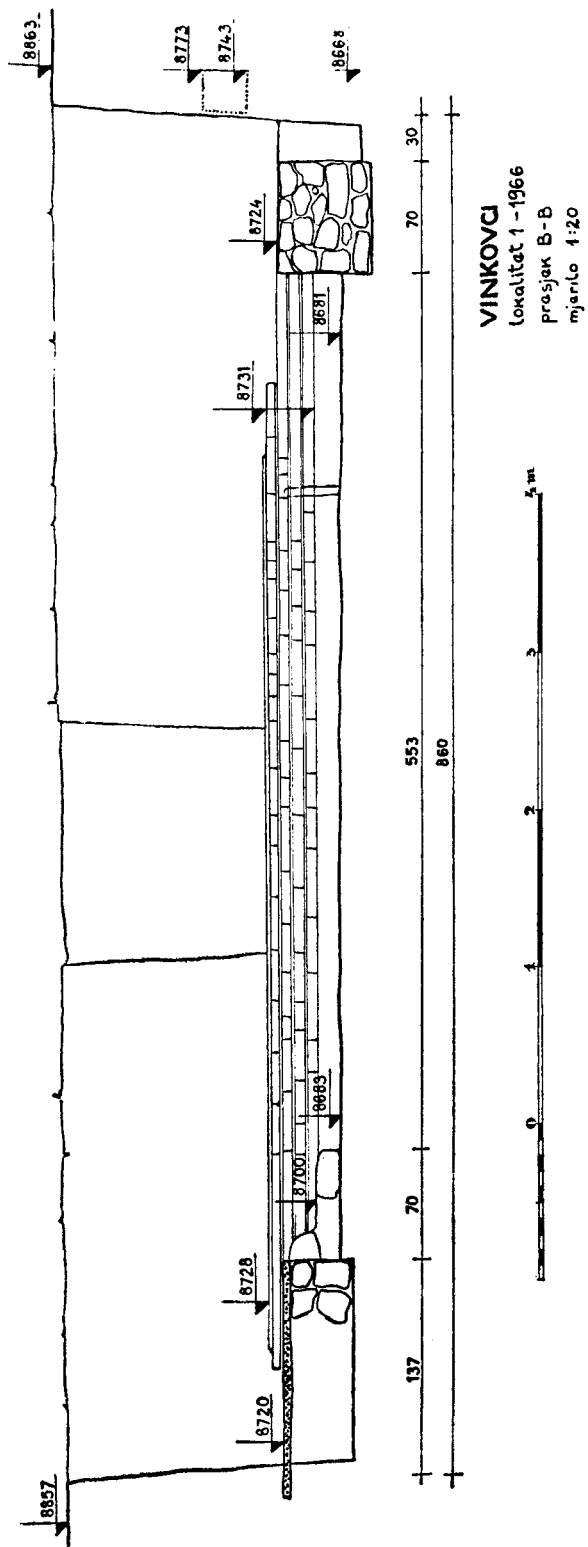
Rubovi su dosta izvarirani, te su najviše zastupljeni: jače ili slabije razgrnuti rub (lonci i zdjele); uvijen rub (tanjuri i zdjele); izvijen rub (tanjuri); trakasti ili prstenasti rub (tanjuri, zdjele); horizontalni už i širi rub (dublje zdjele, lonci, vrčevi, doliji, traonici); masivni horizontalni, nešto ispupčen rub (amfore, doliji); valovit i naroskan rub (kadionice).

Među drškama se javljaju najčešće trakaste drške — šire ili uže, s jednom, dvije ili tri brazde (pliće ili dublje). Manji je broj valjkastih i prstenastih drški. Jako zdepaste i masivne obručaste drške pripadaju amforama, te se na nekoliko njih javlja i pečat.

Prilikom obrade keramike bit će analizirani samo karakteristični primjerci, i to prema predloženim vrstama i redosljedu.

* Iako su rezultati parcijalni, obrađeni su u ovom članku zato što su nastale promjene a i zastoj u arheološkim istraživanjima na

oba lokaliteta. Stoga je ovaj rad samo uvod i putokaz za dalja iskopavanja na spomenutim nalazištima.

3. Pogled na južno lice sjevernog zida prostorije 1

I Sigilata

Relativno je slabo zastupljena ali se javlja gotovo u svim slojevima s po nekoliko fragmenata. To su pretežno manji fragmenti od zdjela polukuglastog oblika (Drag. 37) i tanjura uvijenog ruba (Drag. 32) ili podebljanog, glatkih stijenki i prstenastog dna. Svega se na četiri primjerka javlja ukras:

- a) fragment zdjele s prikazom vepra i kantarosa;
- b) fragment s dvostrukom, narebranom trakom i listom (tab. VIII, 1);
- c) fragment zdjele Drag. 37 (tab. VIII, 2) s jajastim nizom;
- d) mali fragment s borovom grančicom.

Svi ti fragmenti po fakturi i boji gline i prevlake pripadaju galskim radionicama. Prvi fragment s likom vepra i kantarosom proizvod je srednjogalske radionice Lezoux, i to III perioda⁷. Za primjerak pod b) nalazimo analogije među istočnogalskim sigilatama antoninskog perioda⁸.

Među fragmentima glatkih sigilata, neki se mogu pripisati radionici u Rhein-
zabernu, čiji najjači cvat pada u doba Antonina.

Na nekoliko fragmentiranih dna od zdjela, zdjelica i tanjura nalazi se majstorski, odnosno radionički pečat, a na fragmentu jedne posude sgrafito.

Na dva primjerka je pečat CATUL FEC (IT), i to jedan s većim slovima, a drugi s posve sitnim, jer se radi o vrlo maloj posudici (tab. VIII, 3 i 3 a). Kod prvog pečata su slova L i F retrogradno napisana, dok kod drugog samo L. Na trećem fragmentu dna zdjele, nalazi se pečat ACERAT (tab. VIII, 4), a na četvrtom zadnji dio pečata INUS F (tab. VIII, 5).

Majstor Catulus je rajncaberški majstor antoninskog perioda, dok je Maceratus djelovao u srednjogalskoj radionici Lezoux u istom razdoblju⁹. Što se tiče posljednjeg pečata, prema nastavku -inus mogao bi doći u obzir veći broj majstora iz rajncaberške radionice, kojoj ovaj fragment po fakturi i boji gline i prevlake pripada. Npr. majstori Illinus, Marcellinus, Reginus, Regulinus, Peregrinus, Res-pictinus i Victorinus. Čini se da bi prema veličini okvira pečata, došlo u obzir jedno kraće ime, možda REGINUS. Svi spomenuti majstori bili su aktivni u doba Antonina¹⁰.

Graffito na fragmentu stijenke, IRCVRI, vjerojatno predstavlja ime MER-
CVRI, a prema kvaliteti gline i prevlake može se smatrati galskim produktom. Ime vjerojatno obilježava posjednika, a ne izvođača (tab. VIII, 6)¹¹.

⁷ Vjerojatno iz radionice Cinnanusa. J. Dechelette, *Les Vases Ceramiques ornés de la Gaule Romaine*, 1904, II, br. 826.

⁸ Sličan list i dvostruka narebrana traka javljaju se na proizvodima majstora Satto i Saturninus. E. Fölzer, *Die Bilderschüssel der Ostgallischen Sigillata Manufakturen*, 1913, T. XXVI, 235 i T. XXVII, 277.

⁹ W. Ludowici, *Rhein-zabern 1904—1914*, V, str. 212a—e; F. Oswald, *Index of potters stamps on terra sigillata*, 1931.

¹⁰ H. Ricken-Ch. Fischer, *Die Bilderschüsseln der römischen Töpfer von Rhein-zabern*, 1963, str. 346—347.

¹¹ U novije se vrijeme posvećuje sve veća pažnja imenima i napisima ugrebenim na keramici. D. Gabler je utvrdio tri grupe ovih graffita. Drugoj grupi pripadaju imena vlasnika posuda, koja nemaju nikakve veze s imenima radionica ili majstora izvođača posude. *Scratched inscriptions on terra*

U ovoj grupi keramike ima i nekoliko fragmenata slabije fakture i kvalitete, koji se mogu smatrati imitacijama sigilata.

Iz analize materijala je vidljivo da je pretežni dio sigilata galskog porijekla, a manji dio germanskog (rajncaberškog), te da pripadaju vremenu Antonina.

II Firnisana keramika

Firnisana keramika je također dosta slabo predstavljena. Najčešće su to fragmenti većih i manjih tanjura, te zdjela i posuda horizontalnog ruba, glatkog ili kaneliranog. Firnis je crven, narančast ili crn. Npr.:

a) fragment dubljeg tanjura, kose stijenke i podebljana ruba iz blijede crvenkaste gline. Firnis je crveno narančaste boje i nanesen je na vanjsku i unutarnju stranu, osim dna. Blok I (80 cm—1 m). Veličina: 8,5 × 10,5 cm (tab. VIII, 7).

b) fragment ovećeg i dubljeg tanjura, jako izvijena i nešto visećeg ruba, koji je na obodu podebljan. Vide se tragovi crnog firnisa i facetiranja. Blok IV (80 cm × 1 m). Veličina: 12 cm × 6 cm (tab. VIII, 8).

c) fragment većeg tanjura, gotovo horizontalna ruba s profilacijom na unutarnjoj strani, a brazdom na vanjskoj. Glina crvenožučkasta, firnis crne boje. Sonda B (1,80 m—2 m). Veličina: 22 cm × 7 cm (tab. VIII, 9).

d) fragment posude iz žute gline sa širim horizontalnim i kaneliranim rubom. Prevučena je firnisom narančaste boje. Sonda A (60 cm × 80 cm). Veličina: 6,5 cm × 6 cm (tab. VIII, 10).

Ovi primjerci imaju analogija na širem području Panonije, u Noriku i Germaniji te pripadaju vremenu II i III st. Npr. tanjur pod a) je gotovo identičan tanjuru iz srednjeg horizonta vile rustike u Jalžabetu, koji je datiran u kraj II i početak III st.¹²; tanjuru pod b) je vrlo sličan tanjur iz Pantaleona na donjem Dunavu, koji Schörgendorfer datira u II—III st.¹³, a našoj posudi pod d) analogna je posuda iz Ensa iz II st., kao i dublje zdjele iz Akvinkuma (II i III st.)¹⁴.

III Obojena keramika

Ova keramička vrsta je zastupljena pretežno fragmentima tanjura i većih posuda s vodoravnim rubom, širim ili nešto nakošenim prema van.

Tanjuri imaju uvijen, podebljan ili prema van izvijen rub (tab. VIII, 11). Boja namaza varira od svjetlije do tamnije crvene boje, koja je u većini slučajeva nepo-

sigillata in Pannonia. Acta Ant. Acad. Scient. Hung. XVI, 1—4, str. 297.; G. Susini, Graffiti Faventini, Arheološki Vestnik XIX, 1968, str.

¹² B. Vikić-Belančić, Istraživanja u Jalžabetu kao prilog poznavanju života u zaleđu Dravskog Limesa. Vjesnik AMZ 3 ser. III, 1968, tab. VII, 14.

¹³ A. Schörgendorfer, Die Römerzeitliche Keramik der Ostalpenländer, 1942, Taf. 5, 75.

¹⁴ Schörgendorfer, o. c., Taf. 7, 94; K. Poczy, Die Töpferstätte von Aquincum, Acta Arch. Hung. VII, 1—4, 1956, tab. IX, 14.

stojana i lako se otire. Faktura je slabija, a stijenka dosta debela. Blok I (1,20 m—1,40 m) i blok IV (80 cm—1 m).

Iako se ovi oblici tanjura javljaju već u ranocarsko doba, oni traju i tokom daljih stoljeća, samo što im opada kvaliteta izrade i fakture. Profili su zdepastiji, a stijenka deblja. Analogni tanjuri nađeni su u najmlađem horizontu vile rustike u Jalžabetu, koji je datiran u III i IV st.¹⁵, a isto tako u kamenom naselju u Varaždinskim Toplicama, na lokalitetu u Bakarićevoj ulici, koji pripada kasnocarskom vremenu (III—IV st.).

Kod posuda sa širim horizontalnim rubom, koji je ponekad nakošen prema van i ima plitki žlijeb uz unutarnji obod, namaz crne boje je nanesen samo na rub i u pojasu na vratu, koji može biti širi ili nešto uži. Blok I (1,20 m—1,40 m) i blok IV (80 cm—1 m). Veličina: 21 cm × 10 cm; 15 cm × 9 cm (tab. VIII, 12 i 13).

Ovakve posude su bile u upotrebi od II st. nadalje, pa ih je stoga dosta teško pobliže datirati. Gotovo identični primjerci nađeni su u Osijeku na lokalitetu u Bosanskoj ulici, koji prema ostalom materijalu pripadaju III i IV st.¹⁶

IV Siva keramika

Ova vrsta je najbolje zastupljena, i to najviše fragmentima zdjela, zdjelica, lonaca i vazica, te posuda neodređene namjene. Predstavljene su različite tehnike — dimljenje, glačanje, grafitiranje i facetiranje. Ističu se slijedeći primjerci:

a) fragment lonca, jajolika oblika, široka horizontalnog ruba, nešto nakošenog. Boja svjetlije siva, faktura gusta, dobro pečenje. Na površini je facetirana. Sonda C (1,20 m—1,40 m). Veličina: 13 cm × 10 cm (tab. VIII, 14).

b) fragment zdjele ili dubljeg tanjura, razgrnuta ruba s profilacijom na vanjskoj strani. Glina je svjetlije siva, na površini tamnije siva zbog dimljenja. Blago je facetirana. Blok I (60 cm—1 m). Veličina: 13 cm × 5 cm (tab. VIII, 15).

c) fragment posude s istaknutim, horizontalnim ramenima i ravnim, zdepastim i jače zadebljanim rubom. Glina tamnije siva i dimljena. Sonda E (1 m—1,20 m) (tab. VIII, 16).

d) fragment polukuglaste zdjelice s horizontalnim rubom, koji prelazi i unutarnji rub stijenke. Na prijelazu u dno ima istaknutu profilaciju. Glina svjetlije siva, grafitirana. Blok II (1,10 m—1,30 m). Veličina: 7,5 cm × 5 cm (tab. VIII, 17).

e) fragment pliče zdjelice, prstenasto zadebljana ruba i istaknute oble profilacije prema dnu, tako da je stijenka između njih ispupčena. Ispod ruba je brazda. Glina je svijetlosiva. Sonda D (1,20 m—1,40 m). Veličina: 8 cm × 3 cm (tab. VIII, 18).

f) fragment veće zdjele, jače podebljana i koso odrezana ruba, s brazdom na vanjskoj strani ruba. Stijenka je koso položena i na prijelazu u gotovo ravno dno

¹⁵ Analogni fragmenti po obliku i fakturi nađeni su u najmlađem sloju vile rustike u Jalžabetu (III—IV st.), zatim u Osijeku, Sisku i dr. Vikić-Belančić, o. c., str. 91—92 i tab. VIII.

¹⁶ Na lokalitetu u Bosanskoj ulici vršena su sondiranja u jesen 1968. god., i dala su bogat arheološki inventar. Keramika pokazuje srodnost s keramikom s lokaliteta 1 u Vinkovcima.

ima istaknutu profilaciju. Glina je tamnije siva. Cijela površina je blago facu-rana. Sonda D (1,20 m—1,40 m). Veličina: 12,5 cm × 9 cm (tab. VIII, 19).

g) fragment sive zdjelice s ovećom drškom u obliku petlje, koja ima žlijeb. Stijenka je tanka i metalno zvonka. Blok I (80 cm × 1 m) (tab. VIII, 20).

h) velik fragment posude u obliku vedrice. Rub je trakast, okomito postavljen poput ovratnika te prelazi u trakastu dršku, koja lučno presvodi otvor. Po sredini drške je dublji žlijeb. Na gornjem dijelu izduženog vrata su pliće brazde, i to dvije po dvije s većim razmakom. Prijelaz iz vrata u rame je bridast. Glina je plavkastosiva, dobro pečena i metalnog zvuka. Na unutarnjoj strani su vidljive brazde od lončarskog kola. Sonda A (na 1,40 m) Veličina: 21 cm × 10 cm (tab. IX, 1).

i) fragmenti sive vazice, trbušaste i niske s ovalnim naborima, koji su položeni u vodoravnom smjeru. Stijenka tanka, fine fature i svijetlosive boje. Na površini je glačana. Blok I (1,20 m—1,40 m) (tab. IX, 2).

j) Dio vrata i ramena posude, vjerojatno vrča, sive boje. Na vratu je ukras valovnice poput duguljastih latica, izveden u tehnici glačanja. Sonda D (1,10 m × 1,30 m). Veličina: 13 cm × 12 cm.

Iz ove grupe keramike veći broj primjeraka pokazuju latensku tradiciju bilo u obliku ili u tehnici izradbe, što je karakteristično kako za ranocarsku tako i kasnocarsku produkciju. sivog i grubog kućnog posuđa. Prema svojim osobinama, načinu izradbe, obrade stijenke, ruba i dna, te prema analogijama ova keramika pripada vremenskom rasponu od II—V st.

Najranijim primjercima mogu se smatrati jajoliki lonac (a), i vazica s naborima (i), koji nose na sebi karakteristike ranocarske keramike¹⁷. Ostali primjerci imaju analogije među keramikom srednjeg i kasnocarskog razdoblja¹⁸. Najmlađi je ulomak sa uglačanim ukrasom, koji je pripadao V st., kada je ova tehnika bila vrlo omiljena¹⁹. Što se tiče fragmenta posude u obliku vedrice, on je, kako smo spomenuli, vezan uz metalne uzorke. Metalni prototipovi se javljaju u keramici kako ranocarskog tako i kasnocarskog razdoblja (IV st.)²⁰.

V Keramika grube fature

Ova vrsta keramike je najbolje predstavljena, i to najviše većim i manjim fragmentima lonaca, vrčeva i dubljih zdjela, tamnosive ili crnosive boje s mnogo primjese pijeska i kvarca. Kod nekih primjeraka vidljive su čestice školjaka i pljeve. I pored grube fature oni su dobro pečeni i vrlo se teško lome. Poneki

¹⁷ E. Bonis, Die kaiserzeitliche Keramik von Pannonien, Diss. Pann. II, 20, 1942. Taf. XLI, 9 i XL, 10; Abramić, Führer durch Poetovio, 1925, str. 105, 53.

¹⁸ Za primjerak pod c) bliska analogija u posudi iz vile Tac-Fövenypuszta. E. Thomas, Acta Arch. Hung. VI, 1—4, 1955, str. 106, sl. 2, 34. — za zdjelicu pod e) analogija je iz Kastel Alzei u tera nigra posudi IV st. W. Unverzagt, Die Keramik des Kastell

Alzei. Mater. zur Römisch-germanische Keramik II, 1916, str. 30, sl. 7 i 11 i str. 11 sl. 5.

¹⁹ Thomas, o. c., tab. LIII.

²⁰ Npr. vedra cilindričnog vrata s ukrasnim atašama mogla su poslužiti kao uzor. A. Radnoti, Die Römische Bronzengefäße von Pannonie, Diss. Pann. II, 1938, Taf. IX, 47.

fragmenti imaju i dosta tanku stijenku. Oblici su izvarirani te se javlja sedam različitih profila, odnosno rubova posuda:

a) plosnata trbuha i izvijena, zadebljana ruba. Dosta čestica od školjke i pljeve. Sonda D (1,10 m—1,20 m). Veličina 14 cm × 9 cm (tab. IX, 3).

b) više trbušast s razgrnutim rubom, koji je oštro rezan tako da je gotovo pod pravim kutom s vratom posude. Stijenka je tanja, s dosta čestica školjke i vrlo tvrde fature. Blok II (60 cm—80 cm). Veličina: 13 cm × 5 cm (tab. IX, 4).

c) trbušast s razgrnutim rubom, koji je jednolično zadebljan. Blok II (80 cm—1 m). Veličina: 10 cm × 5 cm (tab. IX, 5).

d) ravne stijenke s horizontalnim rubom. Rub je dosta masivan i može biti gladak ili kaneliran. Sadržava puno čestica školjke i pljeve. Sonda C (80 cm—1 m). Veličina: 8 cm × 3 cm (tab. IX, 6) i blok II (60 cm—80 cm).

e) trbušast s izvijenim i jače zadebljanim rubom, koji je na vrhu zaobljen, a na vanjskoj strani ima profilaciju. Sonda B (1 m—1,20 m). Veličina: 9 cm × 4 cm (tab. IX, 7).

f) blago trbušast, izvijena ruba, okomito postavljena i lagano konkavna na vanjskoj strani. Sonda B (40 cm—60 cm) (tab. IX, 8).

g) trbušast s jako razgrnutim i svijenim rubom, koji je na obodu koso podrezan. Blok I (80 cm—1 m). Veličina: 14 cm × 4,5 cm (tab. IX, 9).

Tip d) je od svih najbolje zastupljen (vidi tab. IX, 6) i sadržava vrlo mnogo čestica školjke uz nešto pljeve.

Navedenih sedam tipova profila grubog posuđa imaju analogije među kasnocarskom keramikom s područja Panonije, Norika i Germanije²¹.

Osim toga u ovu grupu spadaju fragmenti posuda za hranu. Stijenka im je masivna, rub najčešće horizontalan ili nakošen prema gore ili dole. Rađeni su od svjetlije ili tamnije sive gline s mnogo primjese pijeska i kvarca (tab. IX, 10). Blok I (1,40 m—1,60 m), blok IV (80 cm—1 m).

Za njih također nalazimo analogije među kasnoantičkom keramikom za kućne potrebe i spremanje hrane.²²

Isto se tako ovdje mogu ubrojiti fragmenti posuda tanje stijenke sa širokim horizontalnim rubom, koji je gusto izbrazdan. Sam obod je s donje strane pode-

²¹ Za fragment a) analogija je iz Niederbiebera II/III st. F. Oelmann, *Keramik des Kastels Niederbieber*. Mat. zur Römisch-germanische Keramik I, 1914, sl. 54, 13 — za fragment b) analogija je iz Moosbruna na donjem Dunavu (IV st.). Schörgendorfer, o. c., br. 521. — za fragment d) analogija u kasnocarskoj nekropoli Sagvar (grob 331). A. Burger, *The Late Roman Cemetery at Sagvar*. Acta Arch. Hung. XVIII, 1—4, 1966, Taf. CV, 4., i u Niederbieberu, Oelmann, o. c., Taf. XC, 109. — za primjerak f) analogija u kasnocarskoj posudi iz Dojla

u Istri. B. Marušić, *Tri poznoantičke najbe u Istri*. Arheološki Vestnik IX—X/1, 1958—1959, str. 48, sl. 3. — za fragment g) analogija je grlo vrča iz Niederbiebera, Oelmann, o. c., tip 62A iz III st. i E. Gose, *Gefäßstypen aus Rheinland*, 1950, T. 32, 384. — za fragment e) bliska analogija u loncu iz srednjeg horizonta vile u Jalžabetu, Vikić-Belančić, o. c., tab. VII, 19 i Ptuju, Jalen, *Poročilo o novih antičkih najdbah v Ptuju*. Vestnik I, 1—2, 1950, str. 183, 16 i str. 185, 22 a—d.

²² Npr. u kasnocarskoj nekropoli u Sagvaru. Burger, o. c., str. 233, T. 126, 27.

bljan. Takav rub se javlja i na ostaloj keramici za kućne potrebe i omiljen je u III i IV st.²³. Sonda A (60 cm—80 cm). Veličina 9 cm × 6 cm (tab. IX, 11).

Otkriveno je i dosta fragmenata dna lonaca i vrčeva od sivocrne gline s puno čestica pijeska i kvarca, od kojih su neki ravni, a veći broj je uskih i povišenih poput nožice (Zapfenfuss), što je karakteristično za kasnocarske primjerke. Na prijelomu pokazuju nejednakost pečenja.

VI Žuta, crvena i smeđa kućna keramika

Obična kućna keramika bez ikakvog namaza, čija je boja određena samim procesom pečenja, vrlo je bogato zastupljena. To su posude glatkih ili hrapavih stijenki crvene, crvenožute, žute, blijedožute, te svjetlije i tamnije smeđaste boje. One su na prijelomu često sive zbog nejednakog pečenja. Vrlo su različite kvalitete tako da pored primjeraka koji imaju finu fakturu i izradbu i tanku stijenku ima i takvih koji su sirovije rađeni, debelih stijenaka i zdepastih profila. Od oblika su zastupljeni: vrčevi, zdjele, doliji, traonici (Reibschale), kadionice (Räucherschale) i amfore.

Među kvalitetnije proizvode ubrajaju se posudice i vrčići s drškama od crvene i žutocrvenkaste gline, dobrog pečenja i tanje stijenke, koja je na površini hrpava. Rub je najčešće prstenasto podebljan, a na vratu ili tijelu imaju pliće i dublje kanelure i rebra (tab. X, 1, 2 i 3).

Drška je pretežno trakasta, kraća ili duža, s jače naglašenim središnjim rebrom ili žljebom (tab. X, 1—3). Sonda C (80 cm—1 m), sonda B (1,50 m—1,70 m) i blok I (1,20—1,40 m).

Ovi tipovi se javljaju i na drugim lokalitetima u Panoniji, a isto tako i na području rimske Dalmacije²⁴.

Od kadionica je nađeno vrlo malo fragmenata, i to s naroskanim i valovitim ukrasom. Ističe se fragment s četiri reda plastičnih valovnica i tragom tanke bijele skramice. Vrlo sličan fragment kadionice nađen je u najmlađem horizontu vile rustike iz Jalžabeta, koji je datiran u III i IV st., a isto tako među kasnocarskim materijalom iz Ptuja²⁵ (tab. X, 5).

Traonici, odnosno posude za drobljenje, zastupljeni su većim brojem fragmenata od crvene i žute gline. Nekoliko njih su velikih dimenzija. Obrisi su dosta oštri, horizontalni rub širok i malo svijen, a žljebovi su duboki (tab. X, 6). Izljevni otvor je uglato zaobljen, uži ili širi, a prati ga vrlo plastična traka, koja obrubljuje i unutarnji obod (tab. XI, 1 i 2). Kod nekih primjeraka nalazi se jednostavni uglati izljev (tab. XI, 3). Unutarnja površina je posuta sitnim česticama kvarca

²³ Npr. u Osijeku, Mitrovici, Sisku, Ptuju i dr., zatim na širem području Panonije u Mađarskoj. E. Thomas, *Römische Villen in Pannonien*, 1964, Taf. CLV, 1—3.

²⁴ Npr. među keramičkim materijalom u Arheološkom muzeju u Splitu i Zadru. Ana-

logije na području Mađarske iz II—III st. *Intercisa II*, 1957, str. 60 i 64 i tab. XVII, 12 i XIX, 15.

²⁵ Abramić, o. c., str. 112, 64.; Vikić-Belančić, o. c., tab. VIII, 8.; Poczy, o. c., str. 122, 5 i 123, 15 i 16 (III st.).

i pijeska, a vide se i tragovi gorenja. Blok I (1,20 m—1,40 m) i blok II (1 m—1,20 m).

Ovakve posude javljaju se gotovo u svim naseljima i ladanjskim vilama Pannonije od II—IV st. Vrlo slične primjerke dala je vila rustika u Jalžabetu, i to u najmlađem horizontu (III—IV st.), vila u TÁC Fövenypusztá, naselje uz logor u Adony (Vetus Salina) i dr.²⁶

Najveći je broj fragmenata od dolija i amfora. Doliji su iz crveno žućkaste gline, imaju debelu stijenku i širi horizontalni rub, ponekad viseći, na kome je duboki žlijeb (tab. X, 7). Neki fragmenti su ukrašeni brazdama ili brazdama i valovnicama naizmjenično. Blok IV (1,20 m—1,40 m), blok V (80 cm—1 m i 1 m—1,20 m), blok I (1,40 m—1,60 m).

Od amfora je nađeno u bloku II na dubini od 60 cm mnoštvo fragmenata, a prema grlima i drškama moglo se je utvrditi da se radi o šest do sedam amfora. Rađene su iz blijedožute gline, na prijelomu nešto crvenkaste. Stijenka je debela oko 2,5—3 cm. Promjer grla je od 14 cm—19 cm. Otvor grla ima zdepast horizontalni rub, širine oko 4 cm, koji pada malo prema van i rezan je prema dolje. Odmah ispod ruba počinju drške, koje su kratke, zdepaste i obručaste. Po izgledu grla i drški, te prema analogijama, amfore su vjerojatno imale više kuglast oblik kao npr. jedna amfora iz Bonna i Niederbiebera²⁷ (sl. 4). Zbog grube fakture i manjkave izradbe čini se da su proizvod neke provincijske radionice. Na tri drške nalazi se pečat, od toga su dva identična (tab. VII, 1 i 2). U pravokutnom okviru u dva reda su slijedeća slova napisala LIVNIM (ELIS . SI) (na dvije drške, sl. 4 a). Na trećoj drški u duguljastom polju je pečat LFCCVCT (sl. 4 b).

Prvi pečat se javlja na drški jedne amfore iz Kastel Zugmantel²⁸, koja amfora na svojoj drugoj drški nosi pečat F.SCIM/NIANO. Razlika je samo što se između dva SS kod našeg primjerka nalazi tačka. Isti pečat se javlja i na nekoliko amfora iz Rima, Galije, Germanije, Britanije i Španije²⁹. Dressel drži da je proizvodni centar bio u Španiji³⁰, a Hirschfeld da su južnogalske³¹. Za galsku tezu govori i činjenica da postoji i jedan istočnogalski majstor sigilate Melissus, kome radionica zasad nije točno lokalizirana³².

Ovaj tip amfore je nađen, kako je spomenuto, u Kastel Niederbieberu³³, a jedna na drški ima pečat identičan onom na amfori iz Kastel Zugmantel, koja opet ima na drugoj drški isti pečat kao i naše dvije drške. Kastel Niederbieber podignut je oko 190. god., a prestao je funkcionirati sredinom III st. Kastel Zugmantel dobio je za cara Aleksandra Severa nove kamene bedeme³⁴. Ti podaci

²⁶ L. Barcoci-E. Bonis, *Das Frühromische Lager und die Wohnsiedlung von Adony (Vetus Salina)*. Acta Arch. Hung. IV, 1—4, 1954, T. LIII, 4 i LXV, 11; Thomas, Tac. Fövenypusztá, Taf. LI, 12—18 i Taf. LII, 3 — Villen in Pannonien, Taf. CCVIII.

²⁷ Ovaj tip amfora je oblikovan početkom II st. i od tada je počeo potiskivati druge tipove amfora. Oelmann, o. c., str. 66.

²⁸ Der Obergermanische-rätische Limes des Römerreiches, 8, str. 170, 15.

²⁹ CIL XV, 2966 i 3169 — CIL II 6254b i 6254c — CIL VII 133159.

³⁰ Dressel smatra da su nalazi amfora na području Engleske, Francuske, Njemačke i Holandije najvećim dijelom španskog porijekla. Bonner Jahrbuch 95, 1894, str. 79.

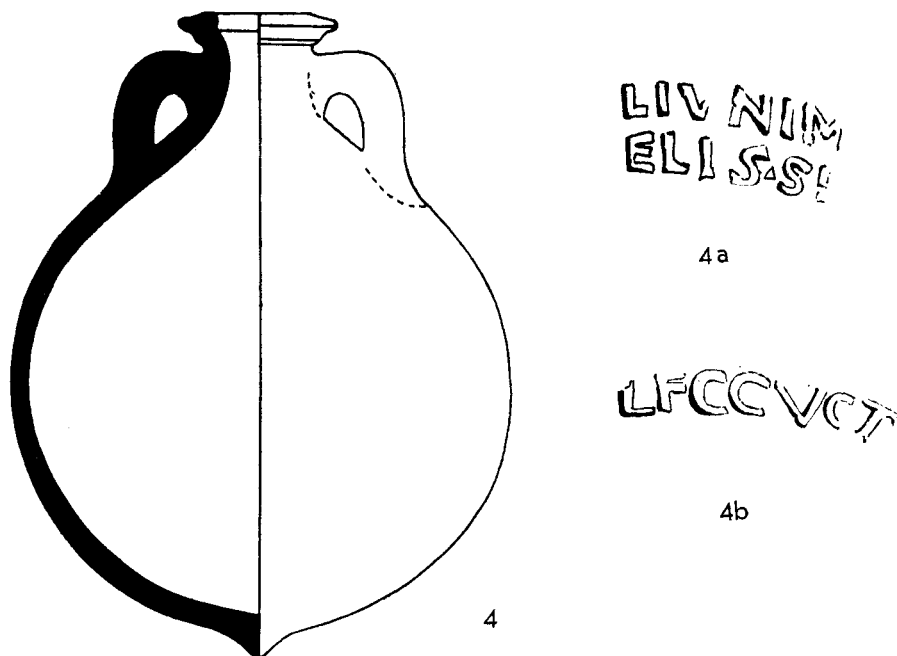
³¹ CIL XII, 700.

³² Oelmann, o. c., str. 15, 45.

³³ ibid., str. 66.

³⁴ W. Schleiermacher, *Der Römische Limes in Deutschland*, 1961, str. 225.

pomažu kod vremenskog određivanja naših amfora, koje također ne mogu biti starije od II st., na što upućuje i njihova faktura i izradba. U to je vrijeme u donjoj Panoniji započeo jači razvoj kulture vinograda, odnosno loze (osobito u obližnjoj Fruškoj gori)³⁵, pa je potreba za amforama morala biti velika, jer su služile za spremanje vina i njegov transport. Čini se da pečat na trećoj drški označava pored inicijala imena majstora i količinu vina³⁶.

4. Idealna rekonstrukcija jedne amfore sa lokaliteta 1 i pečati nađeni na drškama

VII Ocaklena (glazirana) keramika

Ova vrsta keramika je relativno slabo zastupljena, i to samo fragmentima traonika od žutocrvene gline koja je prevučena ocaklinom smeđe boje. Rub im je širok, horizontalan, nešto viseć s dubljim žlijebom uz unutarnji obod, tako da je on plastično istaknut. Stijenka je debela, a izvedba dosta gruba.

Po načinu izvedbe i fakturi, te po smeđoj ocaklini one su proizvod kasnocarskog vremena, a možda su rađene u domaćoj, čak i lokalnoj radionici. U kasno-

³⁵ Kulturi vinogradarstva je osobitu pažnju posvetio car Proba (276—283), koji je pokušao pomoću vojske zasaditi vinograde. Njegovi su vinogradi bili na Alma Mons. Hist. Aug. Proba. 18, 8; Eutrop IX, 17, 2; Aur. Vict., Caes. 37, 3 itd. Citira A. Mocsy, Pannonia, P. W. R. E. Supl. IX, str. 669.

³⁶ Na jednom žrtveniku iz III st. posvećenom Liberu ocu, koji je nađen na padinama Aureus Mons, govori se o sađenju nekoliko vrsta vina, odnosno loze — vineae arpenses CCCC... Brunšmid, Vjesnik HAD IX, 1906—1907, str. 112, br. 233. i Kameni spomenici br. 233. Mocsy, o. c., str. 669.

antičkim lončarijama Cibala pekla se ocaklena roba³⁷, a isto tako u Mursi i Sirmiju, gdje je nađeno ocaklene keramike u samim pećima³⁸.

Analogije za ovu keramiku također nalazimo u Jalžabetu, Ptuju, Osijeku, Mitrovici, Sisku, i na mađarskom dijelu Panonije³⁹.

Analiza cjelokupne keramike s lokaliteta 1 u ulici Vladimira Nazora pokazuje da je na tom nalazištu život trajao nekoliko stoljeća, i to od II—V st. Ako bismo uzeli u obzir količinu keramike kao mjerilo intenziteta života u pojedinom razdoblju, onda bi prevaga bila na keramici III i IV st. Kako se ovaj dulji vremenski slijed odrazio na arhitekturi, nije zasad moguće utvrditi. Da li je otkrivena arhitektura nastala već u II st. ili je iz kasnije faze, o tome poremećeni slojevi i uništeni zidovi u ovom dijelu iskopa ne daju jasnu sliku. Vjerojatno će dalja iskopavanja pružiti novih podataka. Karakter objekta također se ne može pouzdano odrediti. Svakako se radi o jednoj većoj i bogatije opremljenoj zgradi, s obzirom na veličinu prostorija i mramornu oplatu, profiliranu gredu i stupove. Međutim, ne može se sa sigurnošću utvrditi da li je to javna zgrada ili privatna. S obzirom na karakter keramike i velik broj fragmenata dolija i amfora možda se radi o stambenoj zgradi nekog bogatijeg trgovačkog poduzetnika.

Nastavak radova vjerojatno će omogućiti pouzdanije vremensko određivanje ovog objekta, kao i njegove funkcije u sklopu antičkih Cibala.

Lokalitet 2

Lokalitet 2 nalazi se u Reljkovićevoj ulici, naprama kućama br. 6 i 8, a sa zapadne strane glavnog, sjevernog ulaza pošte. Sonda A (4 m × 2 m) postavljena je u pravcu sjever—jug tako da pada pod pravim kutom na liniju zida smjera istok—zapad, koji je otkriven pri gradnji pošte s njene jugozapadne strane.

Već na dubini od 40 cm javljaju se fragmenti rimske opeke i keramike, izmiješane s recentnim nasipom. Antički materijal seže do dubine od oko 2 m. Svi slojevi do 1,40 m imaju karakter građevnog gruha s malo kamena, većih i manjih fragmenata opeka, grumena vezivne i zidne žbuke, te nešto fragmenata keramike. Najviše je ulomaka grubljeg sivocrnog posuda i traonika crvene boje sa zeleno-žučkastom ocaklinom. Na dubini od 1,40 m pojavljuje se rimski temeljni zid, širine 60 cm, a visine 50 cm. Kraj zida je ležala tegula hamata, koja pripada hipokaustičnom uređaju. Da bi se mogao odrediti tačan pravac zida, proširuje se sonda jednom nišom u jugoistočnom dijelu. Time je zid oslobođen u dužini od 1 m (tab. XII, 1). Pokazalo se da on ima smjer istok — zapad kao zid 2 u sondi C

³⁷ V. Hoffiller, Spomenici rimskog lončarstva u Vinkovcima. Vjesnik HAD XIV, 1915, str. 189.

³⁸ Npr. u Mursi je nađen kalup za glinene drške patera kao i same drške prevučene olovnom glazurom. Takve drške nađene su i u Mitrovici (zbirka Arheološkog muzeja u Zagrebu). U lončarskoj peći u sondi 210

u Sirmiju nalazila se među drugom keramikom i svjetiljka s olovnom glazurom, a ocaklena, odnosno glazirana roba, koja je na području Mitrovice nađena u većem broju također govori o domaćoj produkciji.

³⁹ Thomas, Römische Villen, Taf. CCVIII i Acta Arch. Hung. VI, T. CII.

na lokalitetu 1, a struktura i kvaliteta obaju zidova su također slične. Čini se da je zid iz sonde A u Reljkovićevoj ul. pripadao istom građevinskom sklopu.

Kako se na dubini od 1,50 m u srednjem i južnom dijelu sonde naišlo na željezne trake od uzemljenja radio-televizijskog tornja, moralo se prestati s iskopom i odmah zatrpati sondu.

Iskopavanja u Vinkovcima u 1966. god. dala su samo parcijalnu sliku o arhitekturi na lokalitetima 1 i 2, ali su pokazala njihovu međusobnu povezanost, a time i činjenicu da se radi o prilično velikom antičkom građevinskom kompleksu. Isto tako su pokazala, pored drugih nalazišta, da je današnji centar Vinkovaca bio gusto naseljen⁴⁰ i da se djelomično poklapa s antičkom jezgrom Cibala.

Dalja istraživanja na terenu Vinkovaca uz dobru tehničku dokumentaciju omogućit će povezivanje svih arhitektonskih fragmenata, svih starijih i novijih rezultata, i tako dati bolji uvid u život tog nekoć cvatućeg antičkog grada Panonije inferior u neposrednoj blizini limesa.

SUMMARY

THE ARCHAEOLOGICAL RESEARCHES IN VINKOVCI IN 1966

The paper displays the results of the archaeological excavations in Vinkovci (Cibalae) in 1966. on the playground in Vladimir Nazor street (location 1) and in Reljković Street, on the west side of the entrance to the post-office (location 2).

Near the mentioned locations, many years ago, while digging the foundations for the new post-office, some remains of the Roman architecture were found.

On the location 1 a part of the Roman building with solid stone fundamentals and walls of brick was discovered. Two rooms were partly freed, the first one in the extent of 8,5 m × 7 m and the second one of 7 m × 2 m. In the north—west part of the west room (1) a massiv floor remained preserved. The floor consists of three layers and its thickness is 0,60 m. Near the walls (1,4 m depth) there were found many fragments of stone and marble panelling of different qualities and colours. The layers inside the discovered part of the building consisted of stones, bricks, pieces of mortar, fragments of pillars and capitals etc. — and of a great number of ceramics and objects of iron and bone.

The stratigraphy of location 1 cannot be reliable, the layers being intermixed till the depth of 1—1,20 m. The building phases are not to be discerned on the

⁴⁰ U okolici novootkrivenih lokaliteta 1 i 2, koji se nalaze u današnjem centru Vinkovaca, nađen je, kako ranije tako i u novije vrijeme, veći broj arheoloških spomenika, predmeta i fragmenata arhitekture, grobova i lončarskih peći iz rimskog car-

skog vremena (vidi bilj. 1). U vrijeme kada su vršena istraživanja na lokalitetu 1 otkriveno je u dvorištu u ul. JNA br. 2 nekoliko rimskih temeljnih zidova, i to prilikom prokopa rova za kanalizaciju.

mentioned architecture. Nevertheless, the mass of ceramics helps to frame the dating of location 1 and gives an account of a long and continual human activity. Seven groups of ceramics are represented — from the imported terra sigillata till the home-made enamel pottery. Few fragments of terra sigillata originate from the Gallic and German workshops. Four of them bear the following stamps: (M) ACERAT, CATUL FEC and ...INVS. Specially interesting is the finding of a great number of fragments of amphoras (0,60 m depth). On three of their handles stamps are preserved i. e. on two of them L. IVNI MELISSI, and on one amphora L F CCVCT (both stamps probably of Spanish or Gallic origin).

The analyses of the ceramics confirm that the building on location 1 lasted during several centuries (II-V A. D.). If one can judge by the quantity of ceramics in a particular period, then one sees that the most intensive human activity was during the III century.

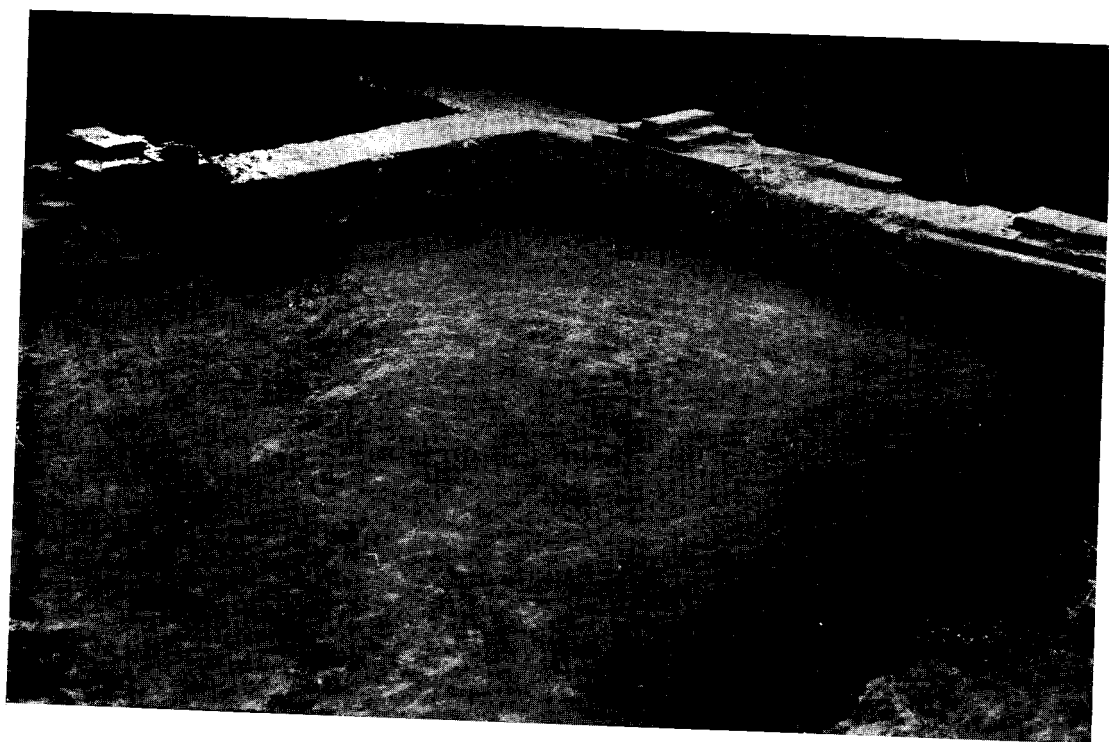
The destroyed walls and dislocated layers cannot inform us precisely how this large span of time (II-V A. D.) reflects itself on the architecture (location 1). The character of the architecture can neither be positively determined. The building was large and well equipped as regards the extent of the rooms, marble and stone panelling, marble capitals, architraves etc.

Was it an official or a private building? Taking into consideration that the foundings of pottery consist chiefly of dolia and amphoras one can presume that the owner was a prosperous tradesman.

In Reljković street, on the west side from the entrance of the post-office (location 2, trench A), a fragment of a Roman wall was discovered. Its quality, texture, size and direction correspond to the walls of the location 1. The character of the ceramics is likewise similar.

The excavations in Vinkovci in 1966 gave only partially data concerning location 1 and 2, but they permit a supposition that they belong to the same large architectural complex. The excavations also show that the centre of Vinkovci of today was densely inhabited in the Roman time, and that it partly corresponds to the antique nucleus of Cibalae.

Future excavations and researches in Vinkovci with precise architectural and technical documentations will unite former and recent results and will give a clearer view of the human activity in that, once flourishing town, of the ancient Pannonia Inferior.

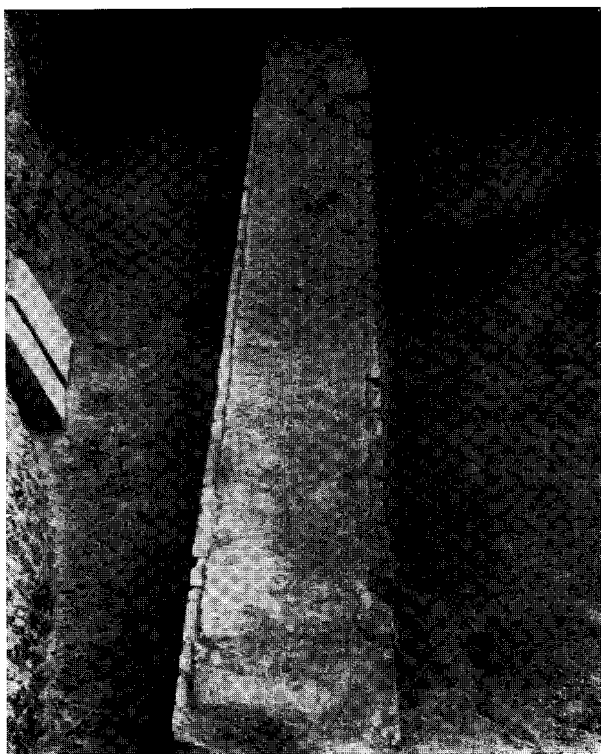

2

1. Sonda C s uglom temeljnih rimskih zidova na lokalitetu 1; — 2. Pogled na jugoistočni dio prostorije 1

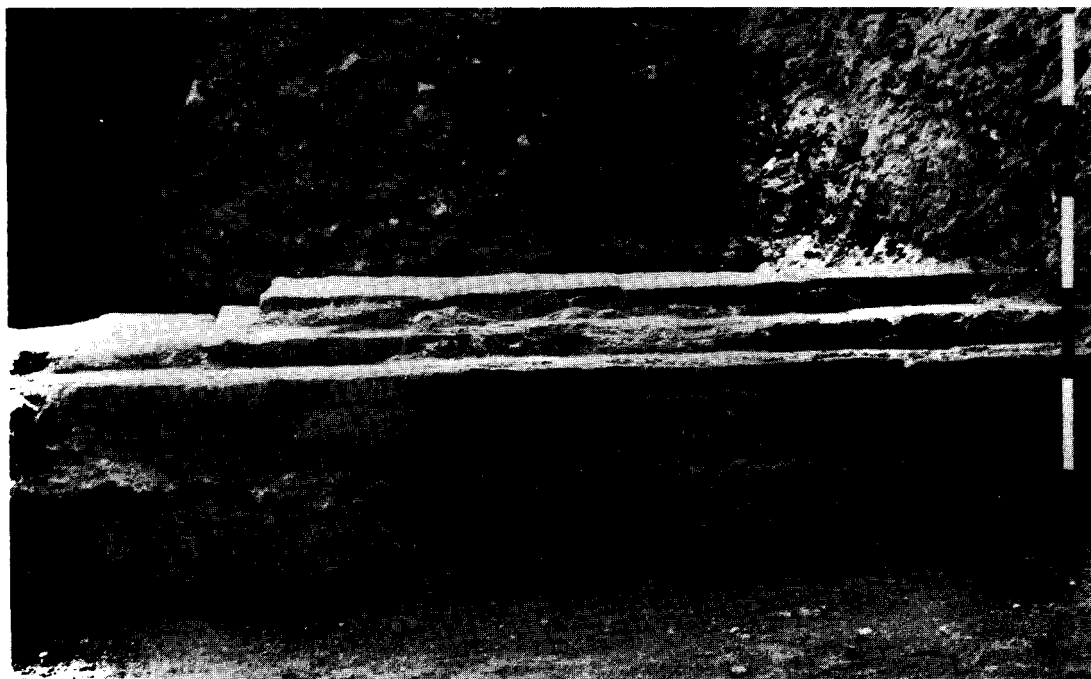

1

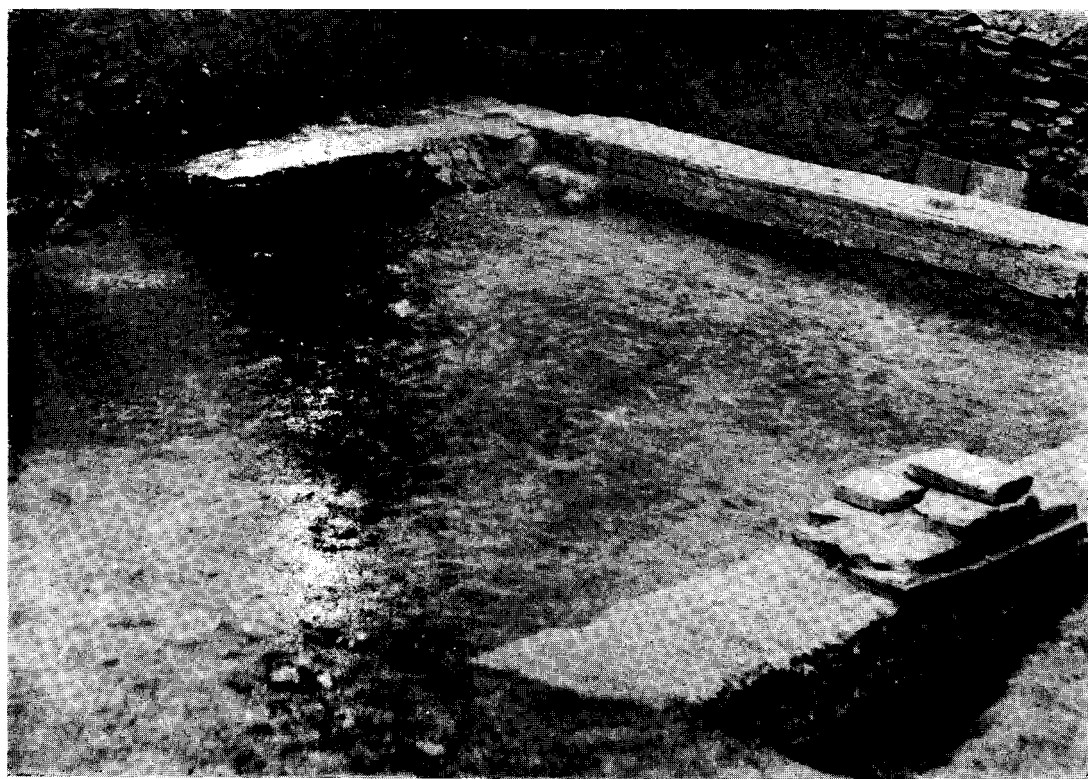

2

1. Pogled na istočni zid prostorije 1 i najzapadniji dio prostorije 2; — 2. Sjeverni zid prostorije 1 s debljim slojem žbuke

1

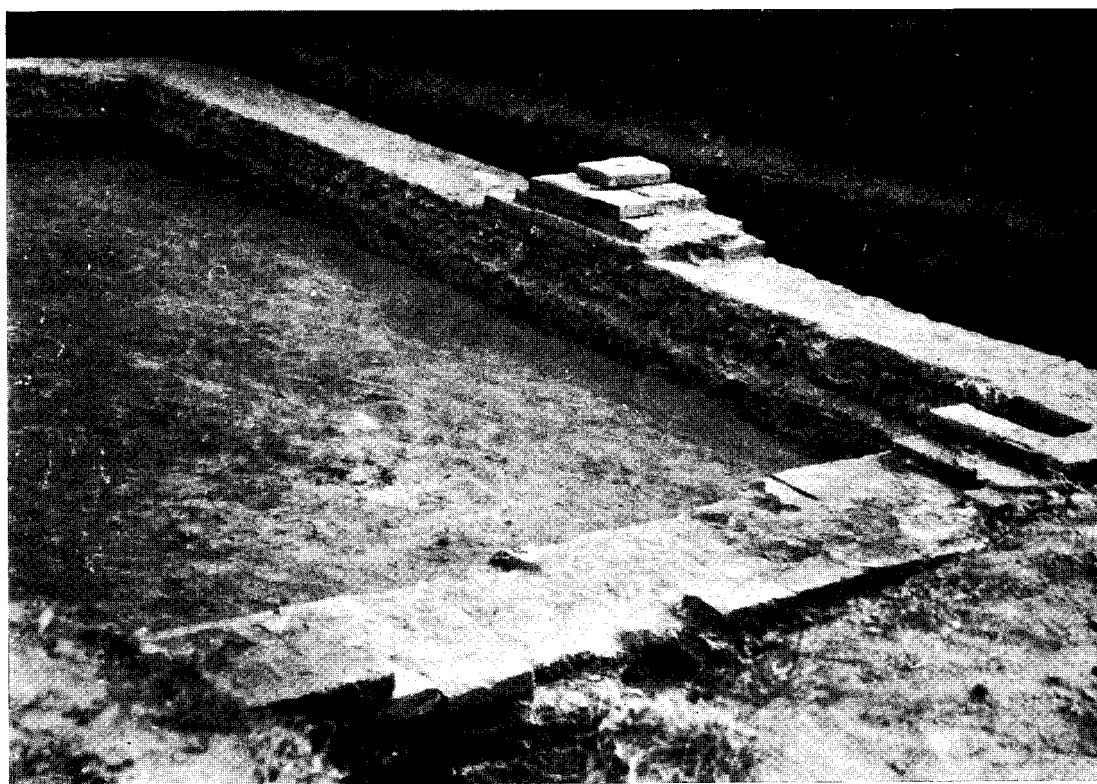

2

1. Pogled na južni zid prostorije 1; — 2. Sjeverozapadni dio prostorije 1 s ostatkom poda i oštećenim pilastrom

1

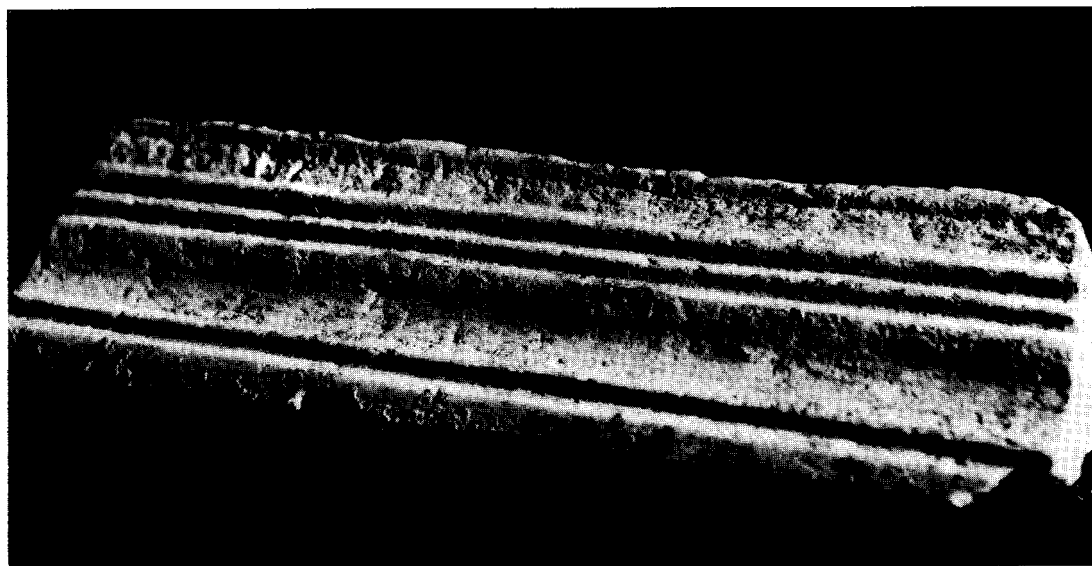

2

1. Detalj sačuvanog poda u sjeverozapadnom dijelu prostorije 1; — 2. Pogled na sloj šljunka u prostoriji 2 i istočni dio prostorije 1

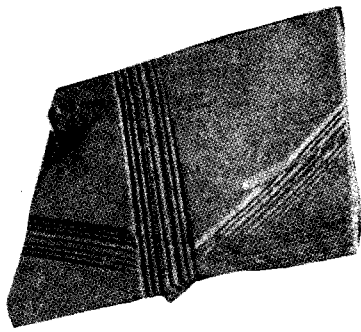

1

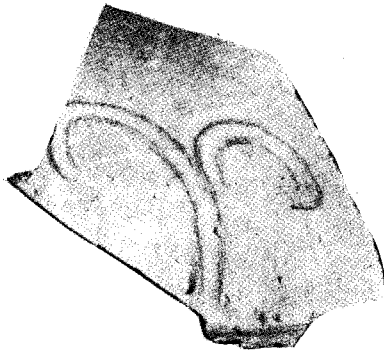

2

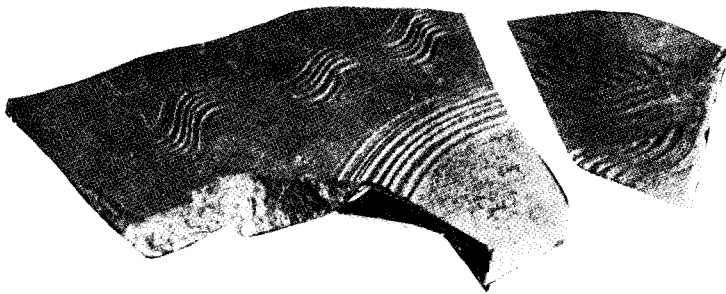
1. Fragment mramornog kapitela; — 2. Dio dekorativnog mramornog vijenca

a

b

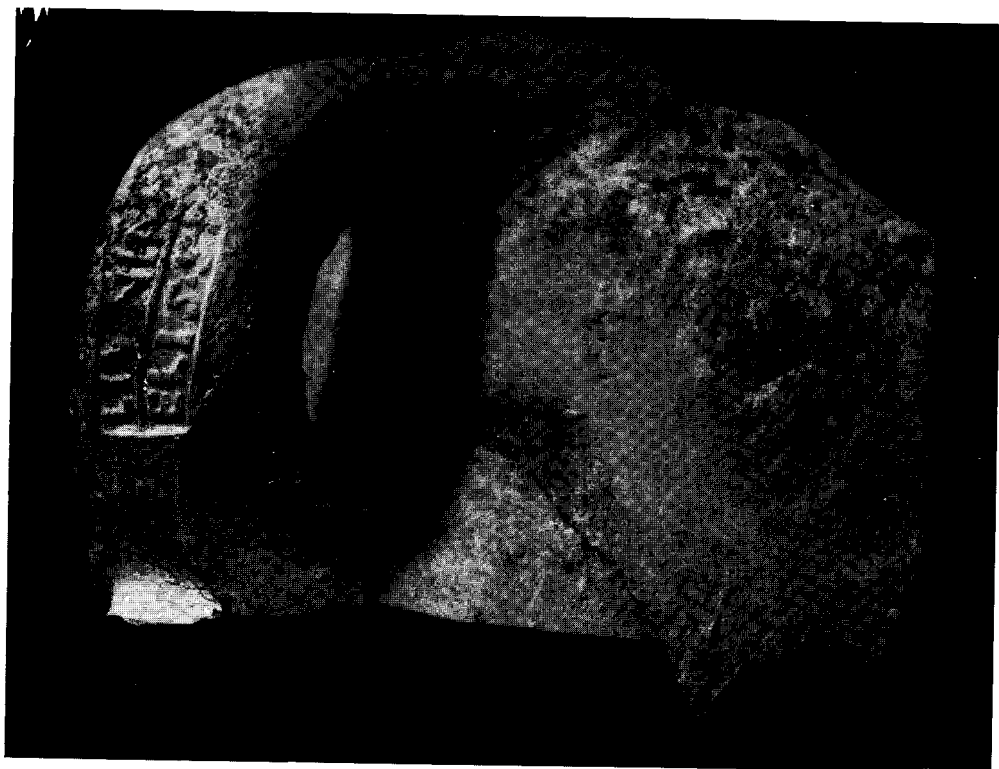

c

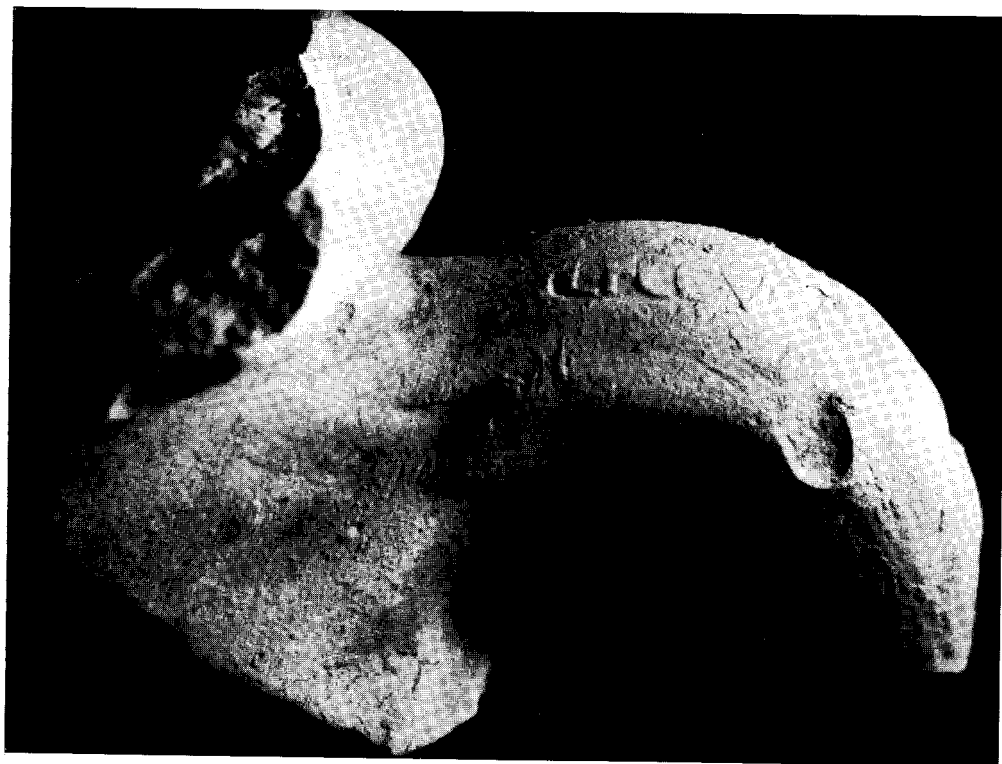

d

a—d. Fragmenti opeka s raznim ornamentima

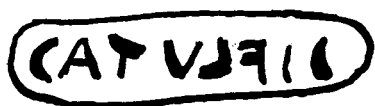

1

2

1. Fragment amfore s pečatom LIVNIM/ELIS.SI; — 2. Fragment amfore s pečatom LFCCVCT

1

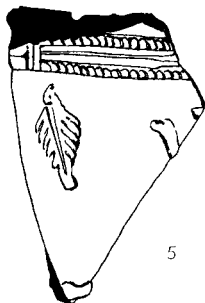
2

4

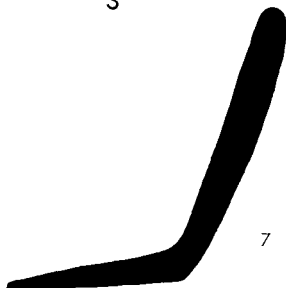
3

5

6

7

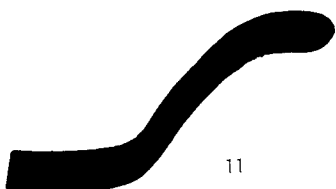
9

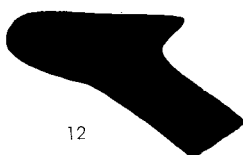
10

8

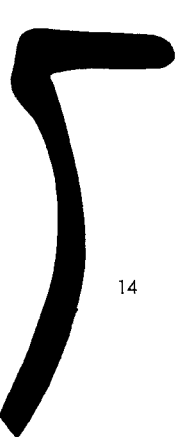
11

12

13

14

15

18

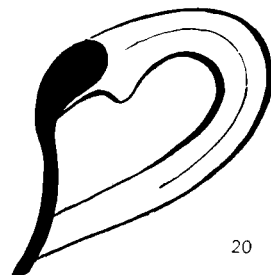
17

19

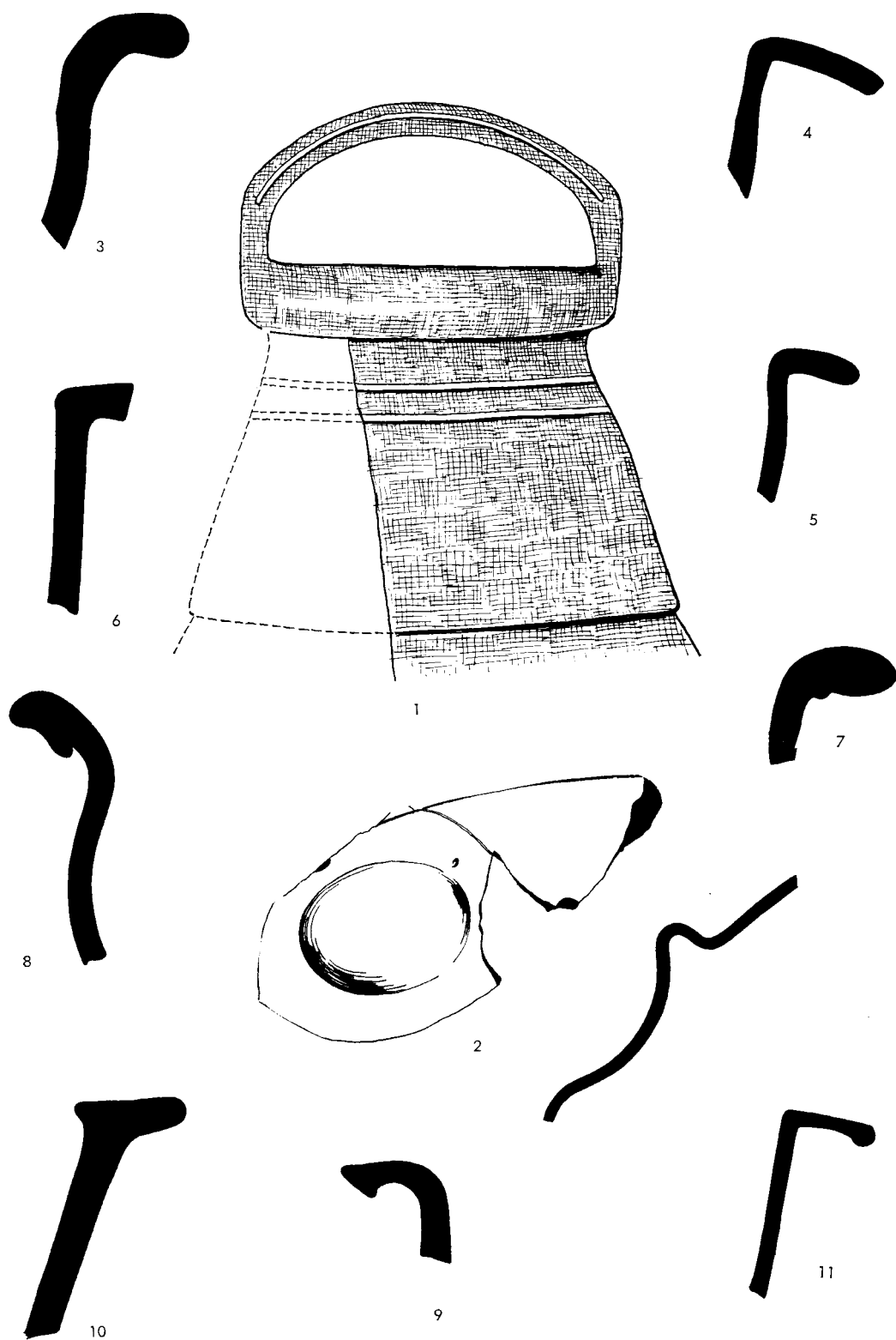

16

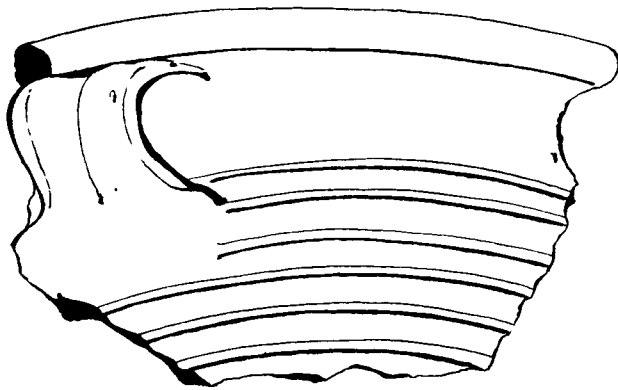

20

Izbor keramike s lokaliteta 1 — sigilata, firnisana i obojena

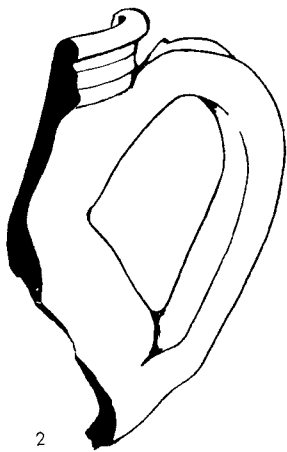
Izbor oblika sive i grube kućne keramike

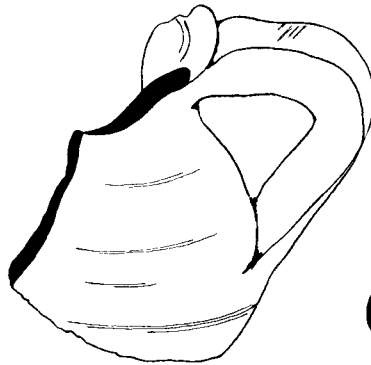
1

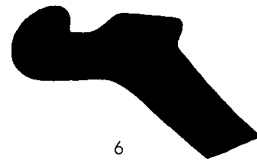
1 a

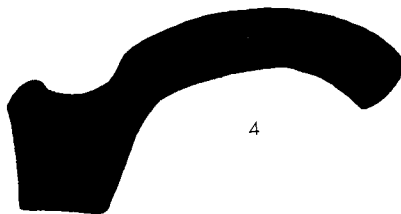
2

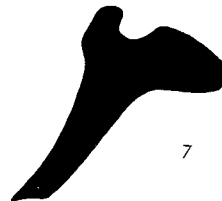
3

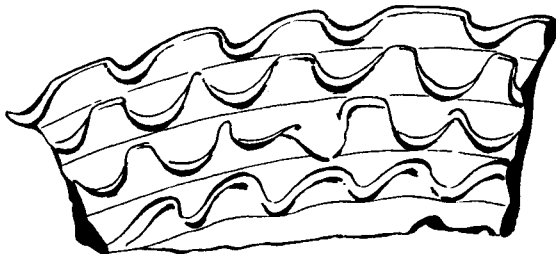
6

4

7

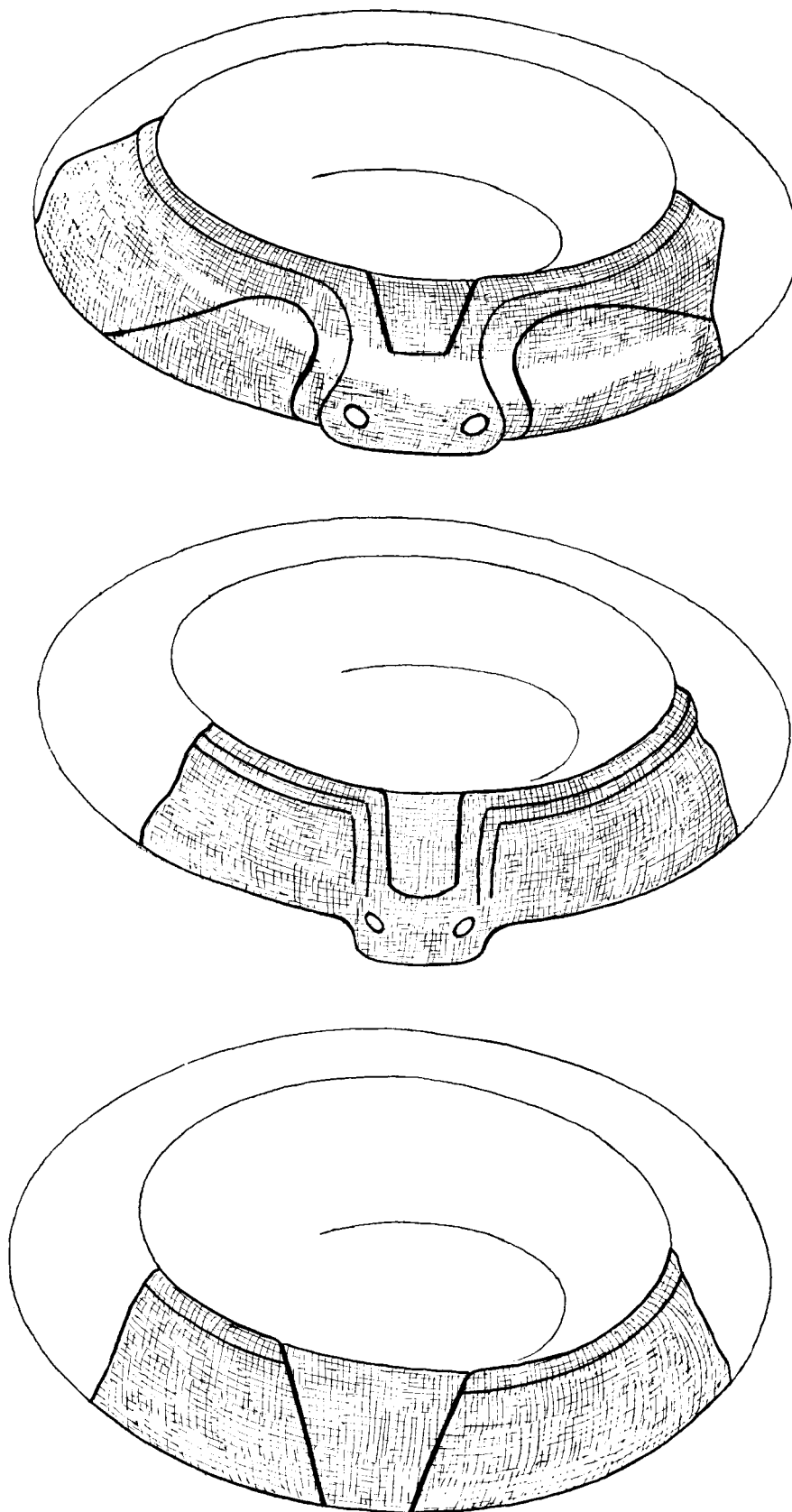

5

5 a

Izbor tipova žute, crvene i smeđe kućne keramike

Shematski prikaz tipova traonika (Reibschale)

Zid u sondi A u Reljkovićevoj ulici (zapadno od pošte)